

Tartu Ülikool
Psühholoogia instituut

Sirle Suurväli

**KAS NENDEL INIMESTEL, KELLEL ON KALDUVUS OLLA
TRUUDUSETU, ON KÕRGEM IHA VÕI MITTE?**

Seminaritöö

Juhendaja: Toivo Aavik, PhD

Läbiv pealkiri: Truudusetuse ja iha vahelised seosed

Tartu 2012

KOKKUVÕTE

Kas nendel inimestel, kellel on kalduvus olla truudusetu, on kõrgem iha või mitte?

Käesoleva uurimuse eesmärk oli uurida mittekliinilisel valimil seoseid truudusetuse ja seksuaalse iha taseme vahel. Katses osales 645 inimest, kellest 31% olid mehed ja 69% olid naised. Katseisikud pidid täitma online küsimustikud: *Infidelity Scale*, *Sexual Desire Inventory*, *YSEX*, väiteküsimustik, mis näitas soolisi erinevusi truudusetusesse suhtumisel ja lisaks sotsiodemograafilised andmeid.

Leiti kolm olulist seost, esiteks, meeste seksuaalse iha tase on kõrgem kui naistel. Teiseks, iha ja truudusetuse vahel leiti positiivne seos ($r_s=.20$, $p<.00$). Kolmandaks oli truudusetuse ja seksuaalvahekorda astumise füüsiliste põhjuste vahel positiivne seos ($r_s=.13$, $p<.01$).

ABSTRACT

Do people with a tendency to infidelity have a higher level of sexual desire?

The current study was designed to examine the relationship between infidelity and the level of sexual desire in a nonclinical sample. There were 645 participants (31% men, 69% women).

Subjects were required to complete online questionnaires: the Infidelity Scale, the Sexual Desire Inventory, the YSEX and forced-choice questions to determine how genders differ in reacting to infidelity. Additionally, subjects had to insert their socio-demographic data.

Three statistically significant relationships were found. Firstly, men's level of sexual desire was higher than women's. Secondly, there was a positive relationship between infidelity and sexual desire ($r_s=.20$, $p<.00$). Thirdly, there was a positive correlation between infidelity and having sexual intercourse for physical reasons ($r_s=.13$, $p<.01$).

Keywords: sexual desire, sexual infidelity, emotional infidelity, gender differences

SISSEJUHATUS

Selles uurimustöö eesmärk on välja selgitada truudusetuse seos ihaga. Püüan välja selgitada, millised erinevused ja seosed on mittekliinilises valimis meeste ja naiste iha taseme ja truudusetuse vahel.

Me elame ühiskonnas, kus paarisuhtes peetakse tähtsaks ustavust oma partnerile. See on kergesti põhjendatav meie ühiskonnas olevate erinevate sotsiaalsete näitajatega nagu abieluvande andmine (pulmas vannutakse üksteisele truudust), monogaamne eluviis, massimeedias avaliku elu tegelaste afääridest kirjutamine. Inimestel on üldiselt negatiivne hoiak ekstradiaadiliste seksuaalsuhete osas (st seksuaalvahekorda kellegagi, kes pole esmane romantiline partner, olles ka vastuolus partneri arusaamaga, et suhe on monogaamne või ainult selle valitud partneriga). Paremaks ekstradiaadiliste suhete kui sotsiaalse fenomeni mõistmiseks, tuleb seda lähemalt uurida (Beaulieu-Pelletier jt, 2011).

Järgnevalt seletatakse lahti, mis on seksuaalne iha, truudusetus, milliseid selle erivorme teame, ja kuidas nad omavahel seotud võiksid olla. Alustades selle bioloogilisest poolest, milles lähtume tundest, ja jõudes ekstradiaadiliste suheteni. Varasemalt on ihast tulenevat käitumist on uuritud väga üldsõnaliselt ja peamiselt kliinilistes uurimustes, mis on seotud seksuaalkäitumise häiretega (Carvalho & Nobre, 2010; Prause jt, 2008).

Seksuaalne iha kui seksuaalkäitumise algataja

Seksuaalset iha peetakse seksuaalkäitumise algatajaks ja keskseks motiveerivaks faktoriks (Aron & Aron, 1991). Seksuaalset iha defineeritakse kui subjektiivset tunnet, mida võivad tekitada nii sisemised kui välised faktorid, mille tulemuseks võib ja võib ka mitte olla avalik seksuaalne käitumine (Beck jt, 1991). Samas peetakse seksuaalset iha suhteliselt mitte-spetsiifiliseks tundeks, mille tulemuseks on kõrgenenud seksuaalne huvi. Arvatakse, et seksuaalne huvi on seotud kognitiivsete, afektiivsete ja neurofüsioloogiliste protsessidega (Bancroft, 1989). Ajalooline uskumus oli, et testosteroon on „iha hormoon“ (Brotto jt, 2011). Viimased andmed aga väidavad, et seos testosteroonitaseme ja seksuaalse iha vahel on minimaalne. Kaasaegsed uurimused on kinnitanud, et hoopis mittehormonaalsed muutujad mängivad võtmerolli iha taseme muutumisel. Seksuaalset iha võib pidada eelduseks, mille olemasolul võetakse osa ja vastatakse subjektiivselt seksuaalsetele stiimulitele, ning kujuneb seksuaalse erutuse kognitiivne valents. Üldiselt peetakse iha taset siiski sõltuvaks oodatud

ajenditest nagu näiteks tahtest naudingut saada või eelneva emotsionaalse sideme olemasolust kahe inimese vahel (Carvalho & Nobre, 2011).

Seksuaalne iha ja kultuur

Seksuaalne motivatsioon tuleneb individuaalsete erinevuste psühholoogiast, inimestevahelisest suhtlusest ja kultuurist (Levine, 2002). Seksuaalset iha defineeriti kui konstrukti, mis on sõltuv kolme dimensiooni tasakaalust: bioloogilised näitajad, psühholoogilised või isiklikud näitajad ja kultuurilised faktorid. Kultuur mõjutab inimeste seksuaalset arengut. Tegelikult on veidi ebamäärane, kuidas täpselt kultuur, subkultuur, kool, religioon ja perekond mõjutavad inimese isiklikku teadmist enda seksuaalsest minast ja ka selle väljendamist teistele. Kindel on aga, et kultuur on oluline osa seksuaalse motivatsiooni käsitlusel, mõjutades inimesi käituma teatud heakskiidetud viisidel (Levine, 2002).

Kultuur mõjutab nii meeste kui naiste seksuaalse iha väljendust. Kultuuri negatiivset mõju seksuaalsele ihale on uuritud peamiselt naissoost valimi põhjal, jättes meeste uuringud ainult bioloogilisele tasemele (Carvalho & Nobre, 2011).

Seksuaalse iha muutumine elu jooksul

Basson (2000) kinnitas, et meeste ja naiste iha vahel on bioloogiline erinevus. Kuigi me oleme seksuaalsed sünnist surmani, on iha elu jooksul muutuv, kõikudes positiivse, neutraalse ja negatiivse vahel. Keskmiselt on meeste seksuaaltung puberteedieas suurem kui naistel. Samas vananedes väheneb seksuaaltungi intensiivsus mõlemal sool. Meeste tung, motivatsioon ja soov seksuaalvahekorra astuda kestab elu jooksul kauem ja on intensiivsem. Naiste seksuaaltungi peetakse nõrgemaks ja kergemini ignoreeritav. Arvukatest uurimustest on välja toodud üldine tendents (Carvalho & Nobre, 2010; Levine, 2002), et naised raporteerivad oluliselt madalamat seksuaalset iha võrreldes meestega. Iha taseme üheks mõjutajaks on kindlasti vanus, täpsemalt, nooremad naised raporteerivad kõrgemat seksuaalset iha, kuid vanuse suurenedes iha väheneb. Et jõuda selgusele, mis ikkagi mõjutab naiste iha, uuriti naiste ja meeste emotsioone seksuaalvahekorra ajal. Negatiivsete emotsioonide kogemine seksuaalvahekorra ajal mõjutab oluliselt nende seksuaalse iha taset. Meeste puhul on seos vastupidine, nad kasutavad seksuaalkäitumist negatiivsete psühholoogiliste seisunditega toimetulemiseks (Carvalho & Nobre, 2010).

Truudusetuse erivormid

Järgnevalt käsitletakse ekstradiaalilisi suhteid ja antakse ülevaade, kuidas neid on varasemalt uuritud. Tänapäevases kirjanduses kategoriseerivad autorid truudusetuse selgelt kaheks tüübiks: seksuaalne ja emotsionaalne. Seksuaalset truudusetust defineeritakse kui seksuaalse olemusega käitumist, mis toimub kellegagi, kes pole esmane partner. Emotsionaalne truudusetus viitab ressursside kulutamisele, nagu ajaveetmine kellegi muu kui oma esmase partneriga. See võib hõlmata rääkimist või koos üritustel/ väljas käimist, mille käigus tekib romantiline kiindumus, selgemalt öeldes armumine, aga seksuaalset tegevust aset ei leia (Shackelford jt, 2000).

Truudusetuse negatiivne mõju paarisuhtele

Nii truudusetus iseenesest kui ka kahtlus, et partner võib olla truudust murdnud, kujutab endas tõsist ohtu edaspidisele suhte stabiilsusele, pikkusele ja kvaliteedile (Drigotas jt, 1999). Partneri ekstradiaalilise suhte olemasolu on üks peamisi põhjuseid lahutuseks paljudes kultuurides (Betzig, 1989). Paariterapeutide küsitlemisel selgus, et ligikaudu 50 – 60% paaridest on pöördunud nõustamisele, kuna üks partner on olnud truudusetu. Võib öelda, et see on suhtele üks kõige kahjustavam ja raskemini parandatav tegur, ning toob tõenäoliselt päevakorda lahkumineku (Whisman jt, 1997). Seetõttu mõjuvad truudusetuse tagajärjed kahjustavad mõlema partneri emotsionaalsele, psühholoogilisele ja füsioloogilisele heaolule, tekitades depressiooni, viha, alandust ja ahastust (Williams, 2011)

Võttes vaatluse alla soolised erinevused truudusetuse käsitlemisel, on kinnitust leidnud vastakad seisukohad. Mõnest varasematest uurimustest, kus on tähelepanu pööratud subjektiivse distressi tekkimisele seoses kaaslase truudusetusega, on välja toodud, et naised ärritab meestest rohkem kaaslase emotsionaalne truudusetus. Mehed on seevastu rohkem ärritatud oma kaaslase seksuaalsest truudusetusest (Shackelford & Buss, 1996). Samas on leitud ka, et meestel ja naistel tekitab üldjoontes distressi ainult emotsionaalne truudusetus, või ainult seksuaalne truudusetus. Ning viimaseks on hoopis kinnitust leidnud, et emotsionaalse ja seksuaalse truudusetuse vahel puuduvad üldse soolised erinevused (Harris, 2003).

Sellisele armukadedusest ja truudusetusest põhjustatud ärritusele pakuvad seletust alternatiivsed teooriad, püüdes seletada armukadedust sotsiaal-kognitiivse mudeli kaudu. Teoreetikud püüavad seletada, miks mehed ja naised peavad oma kaaslasi truudusetuteks.

Selle seletamiseks püstitasid teoreetikud hüpoteesi, mida nimetati *double – shot* hüpoteesiks (DeSteno & Salovey, 1996) või *two – for – one* hüpoteesiks (Harris & Christenfeld, 1996), mis väidab, et mehed peavad kannatusi tekitavaks seksuaalset truudusetust, sest kui naine astub seksuaalvahekorda teise mehega, siis on ta ilmselt ka emotsionaalses suhtes temaga (st armunud). Naised arvavad aga, et mehed astuvad seksuaalvahekorda ilma armastuseta. Seega seksuaalne truudusetus ei eelda emotsionaalset truudusetust .

Evolutsiooniline lähenemine truudusetusele

Ka evolutsiooniteooria pooldajad nõustuvad, et soolised erinevused seksuaalse ja emotsionaalse truudusetuse vahel saab lahti seletada bioloogiliste tagajärgedega mõlemale soole. Mehed on teadaolevalt õnnetumad partneri seksuaalse truudusetuse tõttu, kuna seetõttu ei saa nad kindlad olla oma laste isaduses. Teiselt poolt, naised on rohkem ohustatud partneri emotsionaalsest truudusetusest, kuna see annab märku ressursside võimalikust ümberjaotumisest teise naise kasuks, jättes esimese pere hooleta (Buss jt, 1999).

Truudusetuse seletamiseks sooliste erinevuste kaudu kasutati algselt evolutsioonilist lähenemist (Buss, 2000). Aluseks võib võtta Parental Investment Theory (PIT) (Trivers, 1972), mis näitab, et naistel ja meestel on erinev kohustuslik investeering oma järglastesse. Evolutsiooniliselt on naised kohustatud investeerima järglase ellujäämiseks ligikaudu aasta või rohkem koos raseduse (umbes 9 kuud) ja imetamisega. Mehed seevastu võivad, kuid ei ole kohustatud investeerima rohkem kui naise rasestamine. Võttes aluseks minimaalse vajaliku investeeringu strateegia, tekib erinevus meeste ja naiste käitumises, mis võimaldab meestel valida kvantiteeti üle kvaliteedi, st olla paljudes lühiajalistes suhetes. Samas naised kui rohkem investeeriv sugu kasutavad strateegiat kvaliteet üle kvantiteedi, valides kvaliteetse mehe, kellelt saavad lapsed häid geene, aastaid kaitset ja muid vajalikke ressursse. Seega, evolutsiooniteooriast lähtudes võiksime uskuda, et naistel ei ole kasulik olla ekstradiaadilistes suhetes.

Naised ja ekstradiaadilised suhted

Tegelikult on aktuaalseks saanud lähenemised, mis vastandavad end evolutsiooni- ja sealhulgas ka PIT teooriale. Siinkohal tuleb arvesse võtta naise rolli muutumist läbi ajaloo. Arvestades, et arenenud riikides peetakse naisi ja mehi võrdväärsiteks kodanikeks oma õiguste poolest, on nägemus naisest kui pereemast ühiskonnas drastiliselt vähenenud. Väärtushinnangute muutus on kaasa toonud ka teatud uued käitumismustrid naistel, mis

hakkavad üha rohkem sarnanema meestega. Kaasaegsemad uurimused ongi toonud välja, et loomulikult ka naised petavad oma kaaslasi, kuigi naiste ja meeste petmise motiivid ja soov kasu saada on erinev. Üheks põhjuseks, miks naised petavad oma partnerit, võib olla eesmärk kaaslast vahetada, st otsitakse uut, rohkem ihaldusväärset partnerit, kellega esialgne asendada, kuid samas esialgu loobumata esmase partneri poolt pakutavast turvatundest ja kaitsest. Samas ei ole ka välistatud truuduse murdmine kättemaksuks, kontekstis, kus naine saab teada, et tema partneril on afäär kellegi teisega (Brand jt, 2007).

Võrreldes naiste ja meeste soorolle, on tähelepanu pööratud ka võimu mõjule suhtes. Selgus, et võimukam partner suhtes võib tõenäolisemalt osaleda ekstradiaadilises suhtes. Võimukam osapool püsisuhtes tähendab seda, kes saab tihedamini nt vaidluste ajal oma tahtmise ja kelle sõna jääb otsustamisel peale. Leiti seos, kus naised, kes mingil moel võimutsesid oma partneri üle, raporteerides tõenäolisemalt abieluväliseid suhteid. Seda on uurinud ka Prints jt (1993), leides, et mõlemad, nii ala- kui ülehinnatud naised (ehk rohkem või vähem panustavad osapooled) raporteerisid rohkem truudusetusaktides osalemist ning ka tuleviku plaane selles osas. Samas tulemusi ei saanud üldistada meestele, nende võim paarisuhtes ei ennustanud nende osalemist ekstradiaadilises suhtes (Allen jt, 2005).

Buss ja Schmitt'i (1993) läbiviidud uuringust selgus, et naistega võrreldes on mehed rohkem orienteeritud lühiajalistele seksuaalstrateegiatele, pole nõudlikud lühiajalise partneri standardite suhtes, vajavad vähem aega enne seksuaalsuhte alustamist ja soovivad suuremat numbrit seksuaalpartnereid. Selle jätkuks arvatakse, et mehed astuvad tõenäolisemalt ekstradiaadilistesse suhetesse ja neil on elu jooksul rohkem suheväliseid partnereid kui naistel. Peale selle, mehed väljendavad suuremat tahet ja valmisolekut osaleda ekstradiaadilises suhtes, suuremat aktiivsust uue partneri otsimisel ning ei ole kriitilised nende naiste suhtes, kes osalevad ekstradiaadilises suhtes, kuigi meeste üldised hoiakud on ekstradiaadiliste suhete osas negatiivsed (Allen jt, 2005).

Erinevad lähenemised ekstradiaadilisele suhtele

Varasemalt on tehtud mitmeid uuringuid, millest mõned on hõlmanud ainult ühte (seksuaalset või emotsionaalset) ja teised mõlemat truudusetuse varianti. Üheks viisiks on uurida üldist truudusetuse levikut (indiviidid, kes on petnud), teiseks viisiks on uurida reaalseid juhtumeid, kus indiviid on osalenud isiklikult (Brand jt, 2007). Mitmed uuringud on näidanud, et soolisi erinevusi seksuaalkäitumises mõjutavad nii testimise situatsioon kui küsimuse sõnastus

(Fisher, 2007). Brand jt (2007) uuringu eesmärk oli lasta katseisikutel hinnata enda truudusetust, arvesse võeti soolisi erinevusi ja truudusetuse erivorme (suudlemine vs seksuaalsuhe). Selle eripära võrreldes Greiling ja Buss (2000) uurimusega, seisneb selles, et mitte ei palutud ette kujutada petmise võimalikke põhjuseid ja tagajärgi, vaid raporteerida reaalsest juhtudest. Uuriti, kui tihti on katseisikud ekstradiaadilise partneriga suhtesse astunud (kaaslase vahetuse eesmärgil). Leiti, et naised vahetasid tihedamini oma partneri selle vastu, kellega ekstradiaadilises suhtes oldi ning tähelepanu pöörati ka põhjustele, miks üldse ekstradiaadilisse suhtesse astuti, sh õnnetu olemisest, igavusest jne.

Brand jt (2007) uurimus lükkas ümber varasemad tulemused, et mehed petavad oma kaaslasi rohkem kui naised. Selle põhjenduseks pakutakse välja, et kaasaegses ühiskonnas räägitakse naiste seksuaalsusest vabalt ja naiste süütust ei peeta nii tähtsaks/pühaks nagu vanasti (Buss jt, 2001; Hoyt & Hudson 1981). Hoolitama sellest, et mehed ja naised petavad oma kaaslasi võrdselt, toetab uurimus seisukohta, et meeste ja naiste truudusetuse põhjused/motiivid on siiski erinevad.

Inimese motivatsioon astuda erinevate partneritega vahekorda on erinev. Inimesed, kes soovivad kogeda seksuaalset variatiivsust ja kes soovivad oma seksuaaluskusi parandada, astuvad tihedamini vahekorda juhu- või mitmete partneritega (Meston & Buss, 2007). Kõige üldisem arvamus on, et mehed astuvad kergemini ja rohkem ekstradiaadilistesse suhetesse, mis on kooskõlas ka evolutsiooniteooriaga. Viimased uurimused kinnitavad aga, et soolised erinevused truudusetuse osas vähenevad. Wiederman (1997) leidis, et alla 40 aastaste meeste ja naiste hulgas ei olnud olulisi soolisi erinevusi truudusetuse osas. Seda kinnitasid ka Allen jt (2005), et soolised erinevused kahanevad nooremates kohortides. Samas vanemad kui 40 aastased (34% mehed, 19% naised) tunnistasid, et olid olnud mingil hetkel oma elus ekstradiaadilistes suhetes (Wiederman, 1997).

Lähtudes eelnevast kirjandusest, leiame nii iha kui truudusetuse kohta mitmeid erinevaid käsitlusi, kus on lahti seletatud mõlema kontseпти olemus ja võimalikud seosed neid mõjutavate teguritega. Siiski puudub konkreetne uurimus, kus oleks käsitletud truudusetuse ja iha vahelisi seoseid, täpsustades soolisi erinevusi, millele selles töös on põhitähelepanu pööratud. Tuginedes varasemale kirjanduslikule ülevaatele ja andes juurde enda panuse, on püstitatud järgnevad 4 hüpoteesi:

- (H1) Seksuaalse iha tase on meestel kõrgem kui naistel.
- (H2) Iha ja enese teatatud truudusetuse vahel on positiivne seos.
- (H3) Nendel, kes peavad olulisemaks vältida partneri füüsilist truudusetust, on diaadilise iha tase kõrgem kui nendel, kes peavad oluliseks vältida emotsionaalset truudusetust.
- (H4) Truudusetusel on positiivne seos seksuaalvahekorda astumise füüsiliste põhjustega.

MEETOD JA MÕÕTMISVAHENDID

Valim

Valimisse on kaasatud 645 inimese andmed, kellest 201 (31%) on mehed ja 453 (69%) on naised, küsitluse lõpuni ei jõudnud 93 inimest, kes katkestasid vabalt valitud hetkel. Nende andmeid kajastatakse seoste leidmisel, kus pole oluline sugu. Seega võib esinevate tulemuste interpreteerimisel vastajate arv varieeruda. Küsitluse on kaasatud inimesed, kes osalesid 2011. õppeaasta kevadel toimunud kursusel „Inimese seksuaalkäitumine“ (nii statsionaarõppe kui ka avatud ülikooli üliõpilased), nende poolt leitud sama - ja vastassoost isikud ja Internetis suhtlusportaalide (*facebook.com*, *iha.ee*) ja –foorumite (*delfi.ee*, *kirss.net*, *perekool.ee*) vahendusel leitud inimesed.

243 inimest, kellest 41 (17%) olid mehed ja 202 (83%) naised, raporteerisid enda reaalsest seksuaal- ja/või emotsionaalse ekstradiaadilise suhte olemasolust (nii hetkel kui minevikus) ja lisaks veel enda tulevikuproгноosi võimaliku suhte tekkimisel. Kokku raporteeris alla poole (37%) valimist, et on mingil hetkel oma elus olnud ekstradiaadilises seksuaalsuhtes. Emotsionaalset kõrvalsuhet raporteeris 51% valimist. Enda hinnatud tõenäosust astuda tulevikus emotsionaalsesse või seksuaalsesse kõrvalsuhtesse, raporteeris 17% vastajatest, positiivse näitajana ei pea pool vastajatest kõrvalsuhet tõenäoliseks.

Tabel 4. Meeste ja naiste kõrvalsuhte raporteerimise protsentuaalne jaotus.

Tunnus		Sugu	
		Mees (%)	Naine (%)
Seksuaalne kõrvalsuhe	Jah	54	27
	Ei	46	73
Emotsionaalne kõrvalsuhe	Jah	63	48
	Ei	37	52
Tuleviku kavatsus kõrvalsuhtesse astumisel	Jah	17	18
	Ei	51	49
	Raske öelda	32	33

Vastajate vanus varieerub 15 – 73 eluaastat, keskmine vanus on 24 aastat (SD =6,69). Meeste ja naiste keskmine vanus erineb vaid 2 aasta võrra. Neist üle poole peab end vallaliseks (58%), vabaabielus/visiitabielus on 23% ja abielus on 5% vastajatest, lisaks veel mõned lesed

ja lahutatud inimesed. Perekonnaseisu sugude lõikes eraldi vaadeldes puuduvad protsentuaalsed erinevused meeste ja naiste suhtestaatuste vahel. Küsitletutest suurema osa moodustavad kesk (58%) ja kõrgharidusega (38%) vastajad.

Mõõtmisvahendid

Selles uurimustöös kasutatakse kahte T. Aaviku poolt eesti keelde tõlgitud ja adapteeritud küsimustikku.

Sexual Desire Inventory (SDI, Spector jt, 1996) ehk seksuaalse iha hindamise küsimustik, millega mõõdetakse seksuaalse iha taset ja soovitakse saada ülevaade katseisiku viimase kuu seksuaalhuvidest ja -käitumisest. See koosneb 14-st küsimusest, millest esimesed 9 mõõdavad üldist seksuaalset iha paarisuhtes, küsimused 10-13 mõõdavad eneserahuldamisega seotud iha ning viimane küsimus mõõdab, kui kaua tunneb vastaja end hästi, olles ilma mingisuguse seksuaalse stimulatsioonita. Testi tulemuseks saadud kõrge skoor näitab kõrget iha taset ja vastupidi. (Cronbachi $\alpha=.89$)

Infidelity Scale (IS, Drigotas jt, 1999) näitab kalduvust olla truudusetu. Selles küsimustikus palutakse mõelda vastassoost isiku peale (mitte enda partneri), kelle vastu tundis vastajat tõmmet esimesest kohtumisest alates, ning uuritakse, kui kõrget iha taset ta tekitas. IS koosneb 11-st küsimusest 8 – punktisel Likerti skaalal, ennustades inimese emotsionaalset ja füüsilist truudusetust. (Cronbachi $\alpha=.85$)

YSEX (Meston & Buss, 2007) sisaldab 237 erinevat seksuaalvahekorda astumise põhjust, mis on jagatud neljaks üldiseks faktoriks ja 13 subfaktoriks. Käitumissagedust mõõdetakse Likerti skaalal vahemikus 1-5. Selles on kasutatud ainult kolme üldist faktorit: füüsilised-, emotsionaalsed-, ebakindlusega seotud faktorid .

Väiteküsimustiku (Buss jt, 1992) skaala koosneb kahest väitest, mis on omavahel pöördvõrdelises seoses, ning mille eesmärk on välja selgitada, kas inimene peab ärritavamaks kaaslase emotsionaalset või seksuaalset truudusetuse vormi.

Täpsemate seoste leidmiseks paluti raporteerida ekstradiaadilise (seksuaalse ja emotsionaalse) suhte olemasolu kohta, kavatsust tulevikus ekstradiaadilisse suhtesse astuda ja lisaks sotsiodemograafilisi andmeid nagu perekonnaseis, haridustase ja vanus.

Protseduur

Katseisikutel paluti täita Internetis eFormulari keskkonnas olev online pakett seitsme küsimustikuga (YSEX, Minu iseloomu tugevused, Sexual Desire Inventory, Infidelity Scale, NEPO, Schwartzi väärtuste küsimustik, Subjective Happiness Scale), lisaks küsiti veel sotsio-demograafilisi andmeid. Küsimustike täitmine võttis aega 30 – 45 minutit, aeg ja koht oli osalejatele vabatahtlik, paluti vastata üksinda ja ausalt. Vastamine oli anonüümne, ükski vastaja ei pidanud oma nime märkima, et vältida sotsiaalse soovitavuse mõju vastustele. Selle töö raames kasutatavad küsimustikud on välja toodud mõõtmisvahendistes.

Andmetöötlus

Katseisikutelt kogutud andmeid töödeldi andmetöötlusprogrammiga SPSS 15.0 (*Statistical Package for the Social Sciences*). Sooliste erinevuste võrdlemiseks kasutati Student's t – testi, tunnustevaheliste seoste hindamisel on kasutatud Spearmani korrelatsioonikordajat ja tulemuste interpreteerimisel on lähtutud olulisustõenäosusest $p < .05$.

Küsimustike reliaablust on kontrollitud reliaablusanalüüsi teel (Cronbach's Alpha).

Eetilised kaalutlused

Uuringus osalemine oli vabatahtlik ja konfidentsiaalne, uuringu läbiviimine kooskõlastati Tartu Ülikooli Inimuuringute eetika komiteega.

TULEMUSED

Soolised erinevused seksuaalse iha tasemes

Meeste ja naiste iha tasemeid (*Sexual Desire Inventory*; SDI) t-testiga võrreldes (vt tabel 1) leiti statistiliselt oluline kinnituse hüpoteesile (H1), et meeste seksuaalse iha tase on keskmiselt kõrgem kui naiste iha tase ($t(650)=5.29, p<.01$). Uurides lähemalt üldist iha taset mõjutavaid muutujaid, selgus, et meestel on naistest suurem seksuaalvahekorda astumise soov ning mehed tegelevad rohkem eneserahuldamisega kui naised. Seda kinnitab ka viimane muutuja, mis näitab, et vastupidiselt meeste tunnevad naised end kauem hästi ilma igasuguse seksuaalse stimulatsioonita. Edaspidise analüüsi paremaks mõistmiseks uuriti veel soolisi erinevusi, võttes vaatluse alla enesekohase truudusetuse skaala (*Infidelity Scale*, IS). Taaskord selgus, et meestel on keskmiselt suurem kalduvus truudusetusele kui naistel ($t(404,41)=2.33, p<.05$).

Tabel 1. Meeste ja naiste seksuaalse iha taseme (SDI) ja truudusetuse (IS) statistikute võrdlus

Tunnus	Mees n	Naine n	Võrdlevad statistikud			
			M	SD	df	t
SDI üldskoor	200	452	6.54	1.23	650	5.29**
<i>diaadiline iha</i>	194	440	3.41	.77	428.66	4.42**
<i>solitaarne</i>	197	450	2.08	.65	654	3.18**
<i>seksuaalse tegevuseta</i>	200	451	1.25	.12	649	9.95**
IS üldskoor	201	453	.45	.19	404.41	2.44*

Märkus: *korrelatsiooni olulisusnivoo on $p<.05$

**korrelatsiooni olulisusnivoo on $p<.01$

Enesekohase truudusetuse ja seksuaalse iha vaheline seos

Tabel 2 kirjeldab seoseid, arvestades soolisi erinevusi, enesekohase truudusetuse skaala (IS) ja iha taset mõõtvast skaala (SDI) vahel. Täpsemate tulemuste saamiseks on mudelisse kaasatud ka SDI kolm alaskaalat, mille põhjal on leitud seksuaalse iha üldine tase. Jättes soolised erinevused mudelist välja, selgub, et enesekohase truudusetuse ja seksuaalse iha taseme vahel on positiivne seos ($r_s=.20, n=685, p<.00$). Saadud tulemused kinnitavad hüpoteesi (H2), et enese teatatud truudusetuse ja iha vahel on positiivne seos, mis tähendab, et mida suurem on kalduvus truudusetusele, seda kõrgem on seksuaalse iha tase. Selgub veel, et meestel on

mõnevõrra tugevam seos enese teatatud truudusetuse ja iha taseme vahel ($r_s=.20$, $p<.00$) kui naistel ($r_s=.16$, $p<.00$). SDI alaskaala, mis mõõdab valmisolekut seksuaalvahekorraks paarisuhtes, on kõige tugevamini seotud truudusetusega, eriti just meestel ($r_s=.37$, $p<.00$), samas ka naistel leiti seal kõige tugevam seos ($r_s=.22$, $p<.00$). Statistilist kinnitust ei leia seos eneserahuldamisega tegelemise ja truudusetuse vahel, mida võis ka oletada.

Vaadeldes enese teatatud truudusetuse seost SDI alaskaalaga, mis näitab inimese suutlikkust olla ilma igasuguse seksuaalse stimulatsioonita ja end sealjuures hästi tunda, leiti nõrk, kuid statistiliselt olulise seose ainult naistel ($r_s=.11$, $p<.05$), mis viitab, et mida kauem on naine ilma igasuguse seksuaalse tegevuseta, seda suurem on võimalus ekstradiaadilise suhte loomiseks. Meestel selline seos puudub.

Kruskal- Wallisi testist selgub, et valimis esinevad statistiliselt olulised soolised erinevused iha taseme vahel ($\chi^2(1)=26.66$, $p<.00$) ja soolised erinevused truudusetuse skoori vahel ($\chi^2(1)=5.44$, $p<.02$). Seda kinnitab ka Mann-Whitney testi z skoor soo ja SDI skaala ning soo ja IS vahel, mis ütleb, et ühes grupis (meestel) on vastuste väärtused suuremad kui teises ($z = -5.17$, $p<.00$) ja ($z = -2.33$, $p<.02$)

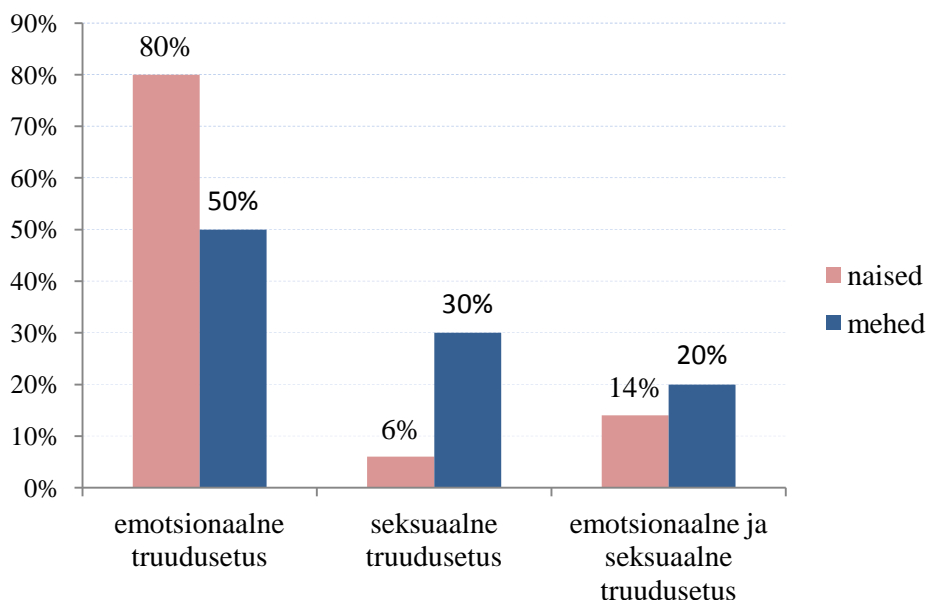
Tabel 2. Seosekordajad truudusetuse (IS) ja seksuaalse iha (SDI) skaala vahel.

Tunnus		Truudusetus		SDI		Diaadiline iha		Solitaarne iha		Seksuaalse tegevuseta	
		Mees	Naine	Mees	Naine	Mees	Naine	Mees	Naine	Mees	Naine
Truudusetus	Spearmani r n	1 200	1 452	.20** 200	.16** 452	.33** 194	.22** 440	.04 197	.01 450	.13 200	.11* 451
SDI	Spearmani r n	.20** 200	.16** 452	1 1	1 1	.79** 194	.84** 440	.77** 197	.77** 450	.40** 200	.49** 451
<i>Diaadiline iha</i>	Spearmani r n	.37** 194	.22** 440	.79** 194	.84** 440	1 1	1 1	.22** 191	.33** 438	.30** 194	.38** 439
<i>Solitaarne iha</i>	Spearmani r n	.04 197	.01 450	.77** 197	.77** 450	.26** 191	.33** 438	1 1	1 1	.21** 197	.28** 450
<i>Seksuaalse tegevuseta</i>	Spearmani r n	.13 200	.11* 451	.37** 200	.49** 451	.30** 194	.38** 439	.21* 197	.28** 450	1 1	1 1

Märkus: *korrelatsiooni olulisusnivoo on $p < .05$ **korrelatsiooni olulisusnivoo on $p < .01$

Truudusetuse erivormid

Uurides meeste ja naiste esinevaid arvamusi partneri truudusetuse osas (vt joonis 1), kasutati esmalt kahe väitega küsimustikku, mis olid pöördvõrdelises seoses. Selgus kuivõrd ärritavaks pidasid mehed ja naised kaaslase emotsionaalsest ja seksuaalsest truudusetusest. Sellest lähtuvalt leidsime, et 50% meestest ja 80% (st enamus) naistest peavad suuremaks ohuks kaaslase emotsionaalset truudusetust. Kaaslase seksuaalset truudusetust peavad ärritavamaks kui emotsionaalset truudusetust 30% meestest ja ainult 6% naistest. Samas mõlemat partneri truudusetuste vormi peavad ebameeldivaks rohkem mehi (20%) kui naisi (15%). Hii- ruut test kinnitab, et valimis tulevad esile soolised erinevused ($\chi^2 (2) = 79,8$ $p < .00$).

Märkus: $n(\text{mehed})=200$; $n(\text{naised})=453$

Joonis 1. Truudusetuse erivormide jaotus vastavalt naiste ja meeste hinnangule.

Järgmiseks kontrolliti t-testiga hüpoteesi, mis väidab, et nendel, kes peavad olulisemaks vältida partneri füüsilist truudusetust, on kõrgem diaadiline iha kui neil, kes peavad oluliseks vältida partneri emotsionaalset truudusetust.

Diaadilise iha tase on kaaslase emotsionaalse truudusetuse vältijate hulgas 44,93 ($SD=10.03$) ja seksuaalse truudusetuse vältijate hulgas mõnevõrra kõrgem 46,56 ($SD=8.48$), see tulemus aga statistiliselt oluline ei ole ($t(545) = 1.43$ ($p < .15$)) ja kolmas hüpotees kinnitust ei leia.

Mehed ja naised eraldi

Viimasena uuriti seoseid YSEX alaskaalade ja IS skaala vahel, st millised on seosed seksuaalvahekorda astumise üldiste (füüsilised-, emotsionaalsed- ja ebakindlusega seotud) põhjuste ja truudusetuse vahel. Kuna mehed astuvad seksuaalvahekorda rohkem füüsilistel põhjustel ja naised emotsionaalsetel, siis eeldati, (kasutades YSEX küsimustikku), et seos on tugevam füüsiliste põhjuste ja IS skoori vahel. Tabelist 3 on näha, et truudusetuse skaala (IS) on seotud nii füüsiliste ($r_s=.13$, $p<.01$) kui ebakindlusega ($r_s=.16$, $p<.01$) seotud põhjustega, kuid samas üldse ei ole seotud emotsionaalsete põhjustega. Seega leiab kinnitust viimane hüpotees, mis väidab, et füüsiliste põhjuste ja truudusetuse skaala vahel on positiivne seos.

Tabel 3. Truudusetuse ja YSEX üldfaktorite vaheline seos

Tunnus		Füüsilised põhjused	Emotsionaalsed põhjused	Ebakindlusega seotud põhjused
IS üldskoor	Spearmani r	.13**	.05	.16**
	n	739	740	738

Märkus: : *korrelatsiooni olulisusnivoo on $p<.05$

**korrelatsiooni olulisusnivoo on $p<.01$

ARUTELU JA JÄRELDUSED

Selle uurimuse eesmärk oli uurida ja välja selgitada, kas nendel inimestel, kellel on kalduvus truudusetusele, on kõrgem seksuaalne iha või mitte. Teiseks vaadeldi soolisi erinevusi üldises iha tasemes ning selle alaskaadel ning võrreldi omavahel inimesi, kes peavad ärritavamaks kaaslase emotsionaalset ja kes peavad ärritavamaks seksuaalset truudusetust. Viimaseks vaadeldi truudusetuse skaala ja seksuaalvahekorda astumise põhjuste vahelisi seoseid. Eesmärkidest lähtuvalt on püstitatud neli hüpoteesi, millest kirjutatakse järgnevalt lähemalt. See töö on oluline, kuna toetudes suurele valimile, annab statistiliselt olulise kinnituse seostele, mida pole varem uuritud, ning toob sammukese lähemalt ekstradiaadiliste suhete ja seksuaalse iha mõistmisele.

Alustades seksuaalsuse bioloogilisest poolest ehk seksuaalsest ihast, saime kinnituse hüpoteesile (H1), et seksuaalse iha tasemes esinevad soolised erinevused. See tähendab, et seksuaalse iha tase on meestel kõrgem kui naistel. Seda tulemust kinnitavad mitmed uurimused, milles mehed tõepoolest raporteerivad kõrgemat iha kui naised (Carvalh & Nobre, 2010; Levine, 2002). Samas selle uurimuse puhul oli tegemist mittekliinilise valimiga ja seega puudub kontroll paljude muutujate üle, mis mõjutavad eriti just naiste seksuaalset iha. Esiteks hormoonide tasemel, mis on muutuvad menstruatsioonitsükli, raseduse, imetamise, menopausi, väsimus jm mõjude tõttu. Veel on võimalik, et naised on tundlikumad positiivsete ja negatiivsete muutuste vastu, mis tulenevate erinevast (ja subjektiivselt tajutavast) kontekstist nt partnerite vahelisest suhtest (Levine, 2003). Sellega seoses on kinnitust leidnud seisukoht, et naiste madalam seksuaalne iha on seotud seksuaalvahekorra ajal kogetavatest negatiivsetest emotsioonidest. Meestel on seos hoopis vastupidine, negatiivsed emotsioonid ja üldine kõrgem stressi tase võib olla just ajend seksuaalkäitumise algatamiseks (Carvalho & Nobre, 2010). Samas võib naiste madalamat seksuaalset iha seletada ka see, et naistel on tähtis esmalt psühholoogiline lähedus (sh emotsionaalne side) ning alles sellele järgneb seksuaalkäitumine, meestel on aga jällegi vastupidine seos. Nad võivad olla esmalt huvitatud seksuaalkäitumist, mis on eelduseks emotsionaalse sideme tekkimisele (Levine, 2003).

Nagu Beck jt (1991) väitsid, et seksuaalne iha on subjektiivne tunne ja on mõjutatud sisemistest ja välistest faktoritest, siis siiani saadud tulemustest võib öelda, et naised on nende faktorite poolt palju kergemini mõjutatavad (eriti mõju iha tasemele) võrreldes meestega.

Sellega on kooskõlas ka viimased uurimused, mis suunavad uurijaid võtma vaatluse alla just mittehormonaalseid muutujaid (Carvalho & Nobre, 2010).

Teiseks leidis kinnitust hüpotees, et iha ja enese teatatud truudusetuse vahel on positiivne seos, mis annab vastuse selle uurimustöö peamisele küsimusele, öeldes, et inimestel, kellel on kalduvus olla truudusetu, on tõepoolest kõrgem iha, võrreldes nendega, kes peavad oluliseks lojaalsust partnerile. Seos ei ole küll suur, kuid siiski oluline, olles meeste ja naiste vahel sarnane.

Kui eelnevalt leiti, et meestel on kõrgem iha kui naistel, siis järgnevale hüpoteesile kinnitust otsides, jõuti selgusele, et mehed on naistest suurema kalduvusega truudusetusele. See on kooskõlas evolutsiooniteooriaga, mille kohaselt on naiste investering laste saamisel suurem ning nad valivad hoolikamalt endale partnereid, kellel on head geenid ja kes pakuvad tulevikus paremat kaitset (Buss, 2000). Samas Buss ja Schmitt (1993) väitsid, et mehed ongi pigem orienteeritud lühiajalistele seksuaalsuhetele, seega pole nõudlikud lühiajalise partneri omaduste suhtes, on kiiremini valmis astuma uue partneriga seksuaalsuhtesse ja neile on tähtis elu jooksul keskmiselt omada rohkem partnereid kui naistel. Seetõttu on mehed valmis astuma ekstradiaadilistesse suhetesse kergekäelisemalt ning on partneri otsimisel ise ka aktiivsemad. Ka naised võivad olla orienteeritud lühiajalistele suhetele, kuid ei tohi unustada, et meeste ja naiste motiivid seksuaalsuhete alustamisel on erinevad (Buss, 2000).

Levinud on seisukoht, et mehed on peamiselt motiveeritud füüsilistest põhjustest nagu rahulduse saamine ja stressi maandamine, naised seevastu hindavad pigem emotsionaalseid põhjuseid nagu armastuse väljendamine, psühholoogilise läheduse saavutamine (Buss, 2003). Tegelikult on see käsitlus, miks inimesed astuvad seksuaalsuhtesse, veelgi keerukam. Arvestades, et seksuaalsuhetel on (hea vs eemalepeletav) mõju inimese staatusele ja mainele, võib inimene astuda seksuaalvahekorda hoopis sotsiaalsetel põhjustel nagu tahe populaarne olla, mitte isiklikel (Buss, 2007). Meie ühiskond on siiski monogaamne, mis tähendab, et ekstradiaadilised suhted pole üldiselt heaks kiidetud, seega eeldatakse (eriti naistelt), et nad pööraksid tähelepanu oma seksuaalkäitumisele, kuna negatiivne mainet on kerge tulema, vastupidiselt maine taastamisele.

Seisukoha, et mehed petavad oma partnereid rohkem kui naised, on ümber lükanud Brand jt (2007), kes põhjendasid oma tulemust sellega, et kaasaegses ühiskonnas ei ole naiste seksuaalsus enam tabu ja samas ei tähtsustata ka naiste süütust enam. Sellele võib lisaks veel öelda, et kaasaegses ühiskonnas on ka naiste prioriteedid muutunud, naist ei nähta enam kui laste kasvatajat, vaid esikohale on tõusnud hoopis hariduse omandamine ja karjäär (Buss jt,

2001). Seda on kinnitanud ka mitmed teised autorid, et soolised erinevused truudusetuse raporteerimise osas hoopis kahanevad nooremate (alla 40 aastaste) inimeste hulgas (Wiederman, 1997; Allen jt, 2005).

Selles uurimuses ei leia kinnitust kolmas hüpotees (H3), seega ei saa öelda, kas nendel inimestel, kes peavad oluliseks vältida partneri seksuaalset truudusetust võrreldes nendega, kes peavad oluliseks vältida emotsionaalset truudusetust, on kõrgem diaadiline iha või mitte. Tõepoolest võiks oletada, et inimesel, kes ei soovi, et tema partner oleks seksuaalsuhtes kellegi teisega, on kõrgem diaadiline iha, sest ta soovib oma partnerit ainult endale hoida. Diaadiline iha on küll seotud üldise SDI skooriga, ja seksuaalne iha on seotud truudusetusega, kuid sellegi poolest puudub seos paarisuhte iha tasemete erinevuse vahel.

Viimaseks võeti vaatluse alla seksuaalvahekorda astumise kolm põhjust (st füüsilised-, emotsionaalsed- ja ebakindlusega seotud põhjused) ning püstitati hüpotees (H4), et füüsilistel põhjustel seksuaalvahekorda astumine, on seotud suurema kalduvusega truudusetusele. See hüpotees leiab kinnitust, seos on olemas nii füüsiliste kui ebakindlusega seotud põhjuste (enesehinnangu tõstmine, kohustus/ surve) ja truudusetuse vahel. Täielikult puudub seos aga emotsionaalsete põhjuste ja truudusetuse vahel. Kuigi eriti naised võivad kaaslase vahetuse eesmärgil ekstradiaadilises suhtes olla, mis tähendab, et alles siis, kui naine tunneb end uue partneriga turvaliselt, loobub ta vanast. Teoreetiliselt võiks eeldada, et tal tekib emotsionaalne suhe uue partneriga (Brand jt, 2007), kuid siiski selles uurimuses taolist seost välja ei tulnud.

Piirangud

Kuna tegemist on mittekliinilise valimiga, seetõttu puudub informatsioon vastajate seksuaalkäitumise, sealhulgas iha seotud probleemide osas nt alanenud või kõrgenenud iha, mis võib olla kaasasündinud või tekitatud muude tegurite poolt nt ravimitest, mõne mõnuaine kuritarvitamisest, depressioonist jne. Teiseks võiks järgnevatel uurimustöödes võtta kontrolli alla vastajate vanuse, mis tõenäoliselt tooks uurimusse muutusi ja kindlasti täpsustaks tulemusi. Arvukates töödes on kinnitatud, et vastajate vanusel on oluline seos seksuaalse iha tasemega, eriti just naiste puhul. Selles uurimuses on põhirõhk suunatud seoste otsimisele ja võrdluste leidmisele, järgmise sammuna oleks huvitav otsida just põhjuseid, miks inimestel, kellel on suurem kalduvus truudusetule, on kõrgem iha tase. Ning kindlasti oleks võimalik teha täpsustusi, kes võiksid olla potentsiaalsed truudusemurdjad? Veel on selles uurimuses vaadeldud seksuaalsuhtesse astumise motiivide ja truudusetuse seost väga üldisel tasemel.

Paremaks mõistmiseks tuleks vaadelda kõiki subfaktoreid, mitte jääda ainult kolme üldise tasemele.

Järeldused

See uurimustöö täitis oma eesmärgi, see tähendab, et tuli välja seos enese teatatud truudusetuse ja seksuaalse iha vahel, ning võime julgelt kinnitada, et nendel inimestel, kellel on kalduvus truudusetusele, on kõrgem seksuaalne iha. Soolisi erinevusi vaadeldes, saab kinnitada, et meestel on kõrgem seksuaalse iha tase ning neil on üldiselt mõnevõrra suurem kalduvus truudusetusele. Samas on meeste ja naiste iha kogemist mõjutavad sisemised ja välised stiimulid erinevad, millele antud töös tähelepanu ei pöörata. Alustades juba sellest, et mehed astuvad väidetavalt seksuaalvahekorda rohkem füüsilistel põhjustel ja naised emotsionaalsete põhjustel. Ja viimasena, nagu eeldati, on neil, kes astuvad seksuaalvahekorda pigem just füüsilistel põhjustel (stressi maandamiseks või naudingu saamiseks), suurem kalduvus truudusetusele.

Tänuavaldused

Soovin tänada kõiki, kes on seotud käesoleva seminaritööga. Eriti suured tänud Toivo Aavikule, kelle juhendamisel see töö valmis. Märkimisväärne on ka ligikaudu 750 inimese panus, kes olid nõus täitma mahukat küsimustikku. Ning siiras tänu Karina Valmale ja Angelika Vandlerile toetuse eest.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Allen, E. S., Atkins, D. C., Baucom, D. H., Snyder, D. K., Gordon, K. C., & Glass, S. P. (2005). Intrapersonal, interpersonal, and contextual factors in engaging in and responding to extramarital involvement. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 12, 101–130.
- Aron, A., & Aron, E. N. (1991). Love and sexuality. In K. McKinney & Spencer, *Sexuality in close relationships* (pp. 25-48). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Bancroft, J. (1989). *Human sexuality and its problems* (2nd ed.) Edinburgh, Scotland: Churchill Livingstone.
- Basson, R. (2000). The female sexual response: A different model. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 26, 51–65.
- Beaulieu-Pelletier, G., Philippe, F. L., Lecours, S., & Couture, S. (2011). The role of attachment avoidance in extradyadic sex. *Attachment & Human Development*, 13, 293-313.
- Beck, J. G., Bozman, A. W., & Quilty, T. (1991). The experience of sexual desire: Psychological correlates in a college sample. *The Journal of Sex Research*, 28, 443-456.
- Brand, R. J., Markey, C. M., Mills, A., & Hodges, S. D. (2007). Sex differences in Self-reported Infidelity and its Correlates. *Sex roles*, 57, 101-109.
- Brotto, L. A., Petkau, A. J., Labrie, F., Basson, R. (2011). Predictors of Sexual Desire Disorders in Women. *Journal of Sexual Medicine*, 8, 742 -753
- Buss, D. M. & Schmitt, D. P. (1993). Sexual Strategies Theory: an evolutionary perspective on human mating, *Psychological Review*, 100, 204-232
- Buss, D. M., Larsen, R. J., Westen, D., & Semmelroth, J. (1992). Sex differences in jealousy: Evolution, physiology, and psychology. *Psychological Science*, 3, 251-255.
- Buss, D. M., Shackelford, T. K., Kirkpatrick, L. A., Choe, J. C., Lim, H. K., Hasegawa, M., et al. (1999). Jealousy and the nature of beliefs about infidelity: Tests of competing hypotheses about sex differences in the United States, Korea, and Japan. *Personal Relationships*, 6, 125-150.
- Buss, D. M. (2000). *The dangerous passion: Why jealousy is as necessary as love and sex*. London: Bloomsbury Publishing.
- Carvalho, J. & Nobre, P. (2010). Gender issues and sexual desire: The role of emotional and relationship variables. *Journal of Sexual Medicine*, 7, 2469–2478.
- Carvalho, J., & Nobre, P. (2011). Biopsychosocial Determinants of Men's Sexual Desire: Testing an Integrative Model. *Journal of Sexual Medicine*, 8, 754-763.

- DeStano, D. A., & Salovey, P. (1996). Evolutionary origins of sex differences in jealousy: Questioning the "fitness" of the model. *Psychological Science*, 7, 367-372.
- Drigotas, S. M., Safstrom, C. A., & Gentilia, T. (1999). An investment model prediction of dating infidelity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, 509-524.
- Fisher, T. D. (2007). Sex of Experimenter and Social Norm Effects on Reports. *Archives of Sex Behaviour*, 36, 89-100.
- Harris, C. R., & Christenfeld, N. (1996). Gender, jealousy, and reason. *Psychological Science*, 7, 364-366.
- Harris, C. R. (2003). Factors associated with jealousy over real and imagined infidelity: an examination of the social-cognitive and evolutionary psychology perspectives. *Psychology of Women Quarterly*, 27, 319-329.
- Levine, S. (2002). Reexploring the concept of sexual desire. *Journal of Sex Marital Therapy*, 28, 39-51.
- Levine, S. (2003). The Nature of Sexual Desire: A Clinician's Perspective. *Archives of Sexual Behavior*, 32, 279-285
- Meston, C.M., & Buss, D.M. (2007). Why humans have sex. *Archives of Sexual Behavior*, 36, 477-507.
- Prause, N., Janssen, E., Hetrick, W. P. (2008). Attention and Emotional Responses to Sexual Stimuli and Their Relationship to Sexual Desire. *Archive of Sexual Behaviour*, 39, 934-949
- Prins, K. S., Buunk, B. P., & VanYperen, N. W. (1993). Equity, normative disapproval, and extramarital relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 10, 39-53.
- Shackelford, T. K., LeBlanc, G. J., & Drass, E. (2000). Emotional reactions to infidelity. *Cognition and Emotion*, 14, 643-659.
- Spector, I. P., Carey, M. P., Steinberg, L. (1996). The Sexual Desire Inventory: Development, factor structure, and evidence of reliability. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 22, 175-190.
- Trivers, R. (1972). Parental investment and sexual selection. In Campbell, B. (Ed.) *Sexual selection and the descent of man: 1871-1971* (pp. 136-179). Chicago: Aldine-Atherton.
- Wiederman, M. W. (1997). Extramarital sex: Prevalence and correlates in a national survey. *The Journal of Sex Research*, 34, 167-174.
- Williams, K. (2011). A Socio-Emotional Relational Framework for Infidelity: The Relational Justice Approach. *Family Process*, 50, 516-528.

Käesolevaga kinnitan, et olen korrektselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Sirle Suurväli